

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.221

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-12>**Масленніков Є.І.**доктор економічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6400-7840>**Коваленко К.В.**здобувач,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2989-4584>

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено податки як ключовий інструмент формування бюджетних надходжень держави, особливо в умовах дії воєнного стану. Проведений аналіз охоплює визначення сутності податків, їх функцій, поняття податкової системи та системи оподаткування, а також виокремлює основні функції податків, що набувають пріоритетного значення в період надзвичайних обставин. Встановлено, що воєнний стан зумовлює безпрецедентний тиск на державні фінанси, вимагаючи оперативної мобілізації ресурсів для потреб оборони, відновлення інфраструктури, забезпечення соціального захисту населення та стабільного функціонування державних інституцій. При цьому ефективність збирання та розподілу податків ускладнюється мінімізацією бізнесу, руйнуванням економічних зв'язків і масштабними міграційними процесами, що створює дисбаланс між фіскальними потребами та можливостями податкової системи. У результаті дослідження виявлено як позитивні, так і негативні аспекти чинної податкової політики, які вимагають подальшого вдосконалення. Наголошено на необхідності її адаптації до реалій воєнного стану шляхом впровадження комплексу реформ. Сформульовано рекомендації, зокрема щодо зменшення податкового навантаження на бізнес, запровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток, оптимізації адміністрування податків та посилення антикорупційних заходів у фіскальній сфері. Запропоновані зміни спрямовані на формування стабільної, прозорої та адаптивної податкової системи, здатної забезпечити ефективне наповнення бюджету без пригнічення економічної активності, сприяти залученню інвестицій та підтримці економічного зростання в умовах воєнного стану.

Ключові слова: податки, податкова система, фінансова стабільність, воєнний стан, бюджетні надходження, податкова політика, фіскальна ефективність, тіньова економіка, податкове навантаження, податок на виведений капітал (ПнВК), податкове адміністрування, економічна безпека.

Maslennikov Yevgen, Kovalenko Klim

Odesa I.I. Mechnikov National University

THE ROLE OF TAXES IN ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF THE STATE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The article examines taxes as a key tool for generating state budget revenues, especially under martial law. The analysis includes defining the essence of taxes, their functions, the concept of the tax system and taxation system, and also identifies the main functions of taxes that become a priority during extraordinary circumstances. It is established that martial law causes unprecedented pressure on state finances, requiring the prompt mobilization of resources for defense needs, infrastructure restoration, ensuring social protection of the population, and the stable functioning of state institutions. At the same time, the efficiency of tax collection and distribution is complicated by the shadowing of business, the destruction of economic ties, and large-scale migration processes, which creates an imbalance between fiscal needs and the capabilities of the tax system. The study revealed both positive and negative aspects of the current tax policy that require further improvement. The need for its adaptation to the realities of martial law through the implementation of a set of reforms is emphasized. Recommendations have been formulated, in particular, on reducing the tax burden on business, introducing a tax on withdrawn capital instead of a profit tax, optimizing tax administration and strengthening anti-corruption measures in the fiscal sphere. The proposed changes are aimed at forming a stable, transparent and adaptive tax system that can ensure effective budget filling without suppressing economic activity, promote investment attraction and support economic growth under martial law.

Keywords: taxes, tax system, financial stability, martial law, budget revenues, tax policy, fiscal efficiency, shadow economy, tax burden, withdrawn capital tax (PnVK), tax administration, economic security.

Постановка проблеми. В умовах дії воєнного стану Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами у сфері забезпечення фінансової стабільності. Значне зростання бюджетних видатків на оборону, гуманітарні потреби, відновлення інфраструктури та соціальний захист населення призвело до загострення потреби у стабільних і достатніх джерелах надходжень. Податки, як основна форма акумулювання фінансових ресурсів до бюджету, набувають критичного значення, проте ефективність їх функціонування суттєво ускладнена через руйнування господарських зв'язків, тінізацію бізнесу, зменшення обсягів виробництва та масову міграцію. У результаті виникає загроза зростаючого дисбалансу між фінансовими потребами держави та можливостями податкової системи їх покривати без надмірного фіскального тиску на бізнес, що актуалізує необхідність перегляду діючої податкової політики, вдосконалення механізмів адміністрування податків і розробки гнучкого, прозорого, інвестиційно орієнтованого податкового механізму, спроможного забезпечити економічну активність та стабільність державних фінансів в умовах воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ролі податків у забезпеченні фінансової стабільності держави в умовах кризових явищ, зокрема військових конфліктів, набули особливої актуальності в українській науковій літературі останніх років. У працях таких українських вчених, як В. Мельник [1], В. Руденко [2], А. Галабурда [3], І. Чугунов [4], В. Макагон [4], Н. Ісаєва [5], Т. Головай [6, 8], Є. Масленников [11-14] та ін., приділяється значна увага трансформації податкової політики в умовах воєнного стану, забезпеченню фіскальної стабільності та фінансової безпеки держави. Зокрема, В. Мельник акцентує увагу на необхідності стратегічної адаптації податкової системи до змінних умов національної безпеки, пропонуючи концептуальні засади податкового антикризового управління. І. Чугунов у своїх дослідженнях наголошує на важливості впровадження фіскальної децентралізації як чинника ефективного бюджетного забезпечення в умовах воєнних загроз. Значна кількість дослідників акцентує увагу на проблемах тінізації економіки, податкових втрат та необхідності реформування адміністрування податків з урахуванням цифровізації та прозорості.

Таким чином, науковий доробок вітчизняних дослідників свідчить про високий інтерес до тематики податкової політики в умовах воєнного стану та створює методологічне підґрунтя для подальших прикладних досліджень у цій сфері. Водночас залишаються актуальними питання оцінки ефективності конкретних податкових інструментів, взаємозв'язку між податковим навантаженням і фінансовою стійкістю держави, а також механізмів гармонізації фіскальної політики із завданнями економічного відновлення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості досліджень, присвячених теоретичним аспектам податкової політики та її впливу на макрофінансову стабільність, недостатньо уваги приділено проблематиці функціонування податкової системи саме в умовах тривалого воєнного стану. Не повністю досліджено дієвість існуючих податкових інструментів у контексті обмежених ресурсів, зростання тіньового сектору та високої соціальної напруги. Відсутній цілісний підхід до адаптації

податкової політики до надзвичайних умов, зокрема в аспекті підтримки підприємництва, зниження податкового навантаження без втрати фіскальної ефективності та посилення фіскальної відповідальності. Крім того, не розроблено єдиної моделі балансування між потребами оборони та економічною активністю в кризовий період. Саме ці аспекти потребують подальшого теоретико-методологічного осмислення та формування рекомендацій прикладного характеру.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження ролі податків у забезпеченні фінансової стабільності держави в умовах воєнного стану, а також визначити основні проблеми функціонування податкової системи у кризових умовах та запропонувати напрями її вдосконалення. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити наступні завдання: дослідити теоретичну сутність податків як основного джерела фіскальної стійкості держави, проаналізувати основні зміни у податковій політиці держави в умовах дії воєнного стану, виявити основні недоліки податкової політики в умовах дії воєнного стану та запропонувати рішення щодо удосконалення та оптимізації податкової політики під особливості воєнного стану.

Методи дослідження. У процесі підготовки наукової статті було використано комплекс методів, що забезпечили системне, логічне та об'єктивне дослідження теми: діалектичний метод – для виявлення змін у ролі податків як інструменту фіскальної стабільності в умовах трансформації економіки, викликаній воєнним станом; системний підхід – для комплексного аналізу податкової політики як елемента загальнодержавного механізму управління фінансовими ресурсами; аналіз і синтез – для структуризації понятійного апарату (податки, податкова система, податкова політика, фінансова стабільність) та узагальнення висновків щодо їх взаємозв'язку в кризових умовах; порівняльно-аналітичний метод – для дослідження особливостей функціонування податкових систем в Україні та інших країнах, що пережили військові або надзвичайні ситуації; індукція та дедукція – для формування обґрунтованих пропозицій на основі емпіричних даних та статистичних узагальнень; емпіричний метод – для аналізу фактичної інформації про динаміку бюджетних надходжень, структуру податкових зборів і особливості державних витрат у період воєнного стану; прогностичний метод – для розробки перспективних напрямів адаптації податкової системи до умов воєнного та повоєнного відновлення. Перелічені методи дозволили комплексно оцінити ефективність функціонування податкової системи в умовах воєнного стану та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо її вдосконалення з метою забезпечення фінансової стабільності держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дії воєнного стану, ефективна податкова система стає критично важливою для наповнення державного бюджету та функціонування держави в цілому. Саме податки є основним інструментом наповнення державного бюджету та забезпечення усіх основних інституцій держави, необхідних їй для існування та розвитку. Дослідження податків і податкової системи в цілому, як основного інструменту наповнення державного бюджету та забезпечення належного функціонування

держави дозволяє оцінити її вплив на економічну ситуацію всередині країни та сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення податкової системи.

Податки – це обов’язкові платежі, що сплачують фізичні і юридичні особи у визначених розмірах і строках в бюджеті всіх рівнів. Вони є ключовим джерелом формування доходів бюджету, а отже – невід’ємною складовою фінансової системи нашої держави. Саме податки дозволяють державі реалізовувати соціальні, економічні та оборонні програми без критичної залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Податки, як джерело бюджетних надходжень, забезпечують основу для фінансування усіх державних інституцій. На рис. 1 відображені доходи державного бюджету України за статтями доходів у першому кварталі 2025 року [15].

За підсумками I кварталу 2025 року доходи державного бюджету України склали 926,2 млрд грн, що становить 39,8% від річного плану. Податкові надходження до бюджету за квартал становили 492,99 млрд грн, або 53,2% від загальної суми доходів. Основні податкові надходження: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – 106,3 млрд грн., або 11,5% від загальних доходів; податок на прибуток підприємств – 99,5 млрд грн або 10,7%; податок на додану вартість (ПДВ) – 203,0 млрд грн, зокрема з вітчизняних товарів –

85,2 млрд грн, а з імпортованих товарів – 118,8 млрд грн; акцизний податок – 60,0 млрд грн, зокрема з вироблених в Україні товарів – 25,2 млрд грн, а з ввезених в Україну товарів – 34,8 млрд грн; рентна плата та плата за використання природних ресурсів – 9,6 млрд грн. За I квартал 2025 року до місцевих бюджетів надійшло 115,6 млрд грн, що на 18,2% більше порівняно з аналогічним періодом 2024 року [15].

Показники рис. 1 свідчать про стабільне виконання дохідної частини державного бюджету України за перший квартал 2025 року, що є позитивним сигналом для фінансової системи країни в умовах воєнного стану.

Податки виконують три основні функції: фіскальна – забезпечення формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів, регулююча – державне регулювання національного макроекономічного середовища (стримуючого та стимулюючого спрямування) та соціальна – підтримка соціальної рівноваги між доходами окремих соціально-економічних груп з метою згладжування нерівності між ними.

У період кризових явищ, зокрема під час воєнного стану, на перший план виходить фіскальна функція податків, яка стає основним інструментом забезпечення не лише бюджетного наповнення, а й фінансової безпеки держави. Саме через стабільне податкове надходження держава зберігає свою платоспроможність,

Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2025 р.
(млн. грн.)

на 1.04.2025	Код бюджетної класифікації	Доходи	
Усього		926247,7	100.00%
Податкові надходження	10000000	492987,0	53.22%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	205790,8	22.22%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	106310,9	11.48%
Податок на прибуток підприємств	11020000	99479,9	10.74%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	9572,8	1.03%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	263957,9	28.50%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	25155,8	2.72%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	34824,3	3.76%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	85150,1	9.19%
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	14070000	118827,8	12.83%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	12570,4	1.36%
Інші податки та збори	19000000	1074,4	0.12%
Неподаткові надходження	20000000	322375,7	34.80%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	11369,1	1.23%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	3503,9	0.38%
Інші неподаткові надходження	24000000	15022,9	1.62%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	292479,8	31.58%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	54,7	0.01%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	97963,8	10.58%
Цільові фонди	50000000	97,3	0.01%
Офіційні трансферти	40000000	12769,1	1.38%

Рис. 1. Доходи державного бюджету України за статтями доходів у першому кварталі 2025 року [15]

здатність фінансувати ключові статті видатків – оборону, соціальний захист, інфраструктурне відновлення. Фіскальна стабільність, у свою чергу, є критично важливим елементом фінансової стійкості, що дозволяє уникати надмірної залежності від зовнішніх запозичень, зміцнювати довіру до національної валюти, забезпечувати передбачуваність економічної політики.

Таким чином, податкова система в умовах воєнного стану повинна бути сконструйована не лише як інструмент мобілізації доходів, але й як інституційна основа фінансової стійкості та гарантія довготривалої фінансової безпеки держави.

Фінансова стійкість держави в умовах сучасних викликів значною мірою залежить від стабільності та ефективності податкової системи. Під фіскальною стійкістю розуміється здатність держави стабільно формувати доходи бюджету в обсягах, достатніх для виконання її зобов'язань перед суспільством.

Підвищення залежності загального рівня надходжень державного бюджету України від податків в умовах дії воєнного стану потребує оптимізації системи їх стягнення та її підлаштування під сучасні виклики. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що запроваджується у разі збройної агресії проти України або безпосередньої загрози її суверенітету та територіальній цілісності, що супроводжується мобілізацією ресурсів, обмеженням окремих прав і зміною пріоритетів державної політики, зокрема у сфері фінансів.

«Побудова ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є пріоритетним завданням регулювання економічними відносинами на державному рівні. Ефективне управління податковими процесами за функціонування сучасних ринкових умов уможливорює дієве функціонування та розвиток у перспективі суб'єктів бізнесу на умовах самофінансування й самокупності» [8].

Слід зазначити, що поняття «податкова система» і «система оподаткування» відрізняються, насамперед, обсягом значення (поняття «податкова система» є більш широким, оскільки включає також платників податків і контролюючі органи).

Податкова система – це сукупність податків і платежів податкового характеру, що на законодавчому рівні закріплені в державі. Податкова система включає в себе механізми нарахування, сплати податків, а також контролю й відповідальності за порушення податкового законодавства, а система оподаткування – це сукупність податків і зборів, які встановлені чинним законодавством, а також механізмів і способів їх розрахунку і сплати до державного бюджету всіх рівнів [14].

На нашу думку, податкова система – це сукупність установлених державою податків, зборів та обов'язкових платежів, принципів їх побудови, організаційно-правових механізмів справляння, а також інституційних структур, що забезпечують мобілізацію податкових доходів до бюджетів різних рівнів. Податкова система повинна формувати основу фінансової стабільності держави, забезпечуючи її здатність реалізовувати соціально-економічну політику в умовах дії кризових факторів, зокрема – воєнного стану. У свою чергу, система оподаткування – це організаційно-функціональний механізм практичного застосування норм податкового законодавства, що охоплює порядок обчислення, сплати та контролю за податковими

зобов'язаннями платників податків. Вона включає процедури адміністрування податків, методи податкового контролю, механізми податкових пільг і відповідальності, а також взаємодію фіскальних органів із суб'єктами господарювання.

Стратегічне значення в системі оподаткування має податкова політика держави, яка сприятиме фінансовій стабільності країні у будь-яких умовах. Фінансова стабільність – це здатність держави підтримувати збалансованість бюджетної, боргової та грошово-кредитної систем при забезпеченні безперервного виконання фінансових зобов'язань, незалежно від впливу внутрішніх або зовнішніх шоків, включаючи кризові ситуації та воєнні дії.

Податкова політика візуалізує сукупність цілей, принципів, інструментів та заходів держави у сфері встановлення, зміни, адміністрування та контролю податків з метою забезпечення стабільного надходження доходів до бюджету, стимулювання економічного зростання та соціального розвитку.

«Основні виклики та ризики для податкової політики України в умовах воєнного стану пов'язані із суттєвим скороченням економічної активності, високою імпортозалежністю бюджетних надходжень та дисбалансом у структурі оподаткування» [16]. У свою чергу, бюджетні надходження забезпечують сукупність усіх грошових коштів, що надходять до державного та місцевих бюджетів у формі податків, зборів, неподаткових платежів, трансфертів та інших джерел, які забезпечують фінансування державних видатків і виконання публічних функцій.

Значення податкової політики в умовах воєнного стану полягає в її здатності забезпечити фінансову стабільність держави, мобілізацію ресурсів для оборони та підтримку економічної життєздатності в умовах кризових потрясінь.

Після початку повномасштабного вторгнення, було прийнято ряд змін до Податкового кодексу України, які мають цілеспрямований характер і відображають прагнення держави забезпечити фіскальну стабільність в умовах воєнного стану, не вдаючись до широкого підвищення загальнодержавних податкових ставок (таких як ПДВ чи акциз). Запроваджені норми фокусуються на мобілізації внутрішніх ресурсів держави за рахунок підвищення податкового навантаження на найбільш ліквідні та прибуткові сегменти економіки – зокрема, фінансовий сектор, паливну торгівлю, обмін валют і самозайнятих осіб. Окремі рішення, такі як фіксовані мінімальні податкові зобов'язання (МПЗ) для аграрного сектору, спрямовані на розширення бази оподаткування навіть у регіонах з низькою декларативною активністю. Водночас держава намагається не пригнічувати виробничу активність, залишаючи ставки для реального сектора переважно без змін. У системному вимірі ці заходи можна розглядати як спробу реалізувати фіскальну консолідацію в екстремних умовах через справедливіше розподілення податкового «тягаря», одночасно здійснюючи спробу зменшити податкові «лазівки» для оптимізації податкової системи та підвищення її ефективності [18].

Податкові надходження відіграють ключову роль у забезпеченні функціонування держави під час воєнного стану, особливо в умовах зростання видатків на оборону, соціальну підтримку. Україна демонструє

здатність мобілізувати податкові ресурси, що є критично важливим для фінансової стійкості держави. Саме тому життєво необхідно мати ефективну податкову систему, яка буде здатна максимально забезпечити функціонування усіх основних державних інституцій.

Основні проблеми, які гальмують ефективність податкової системи України у сучасних умовах:

високе податкове навантаження як бар'єр для економічного зростання – надмірне фіскальне навантаження на бізнес суттєво обмежує його розвиток, знижує інвестиційну активність та стимулює ухилення від сплати податків, у періоди економічної кризи підвищення податків лише посилює стагнацію та зменшує надходження до бюджету, фактично шкодячи державним інтересам;

непослідовність і затягування податкових реформ – затяжний процес реформування податкової системи, що супроводжується частими, але нерадикальними змінами, створює нестабільне податкове середовище, що ускладнює планування та діяльність бізнесу, стримує інвестиції й посилює правову невизначеність;

тиск з боку податкових органів як фактор тінізації – надмірний адміністративний тиск, часті перевірки та необґрунтовані штрафи з боку податкових органів змушують підприємства мінімізувати свою податкову базу або взагалі виводити діяльність у тінь чи переносити її за межі країни, що прямо зменшує базу оподаткування;

відсутність стимулювання бізнесу в критичних регіонах – на територіях, які постраждали внаслідок війни або перебувають у стані економічної депресії, майже відсутні податкові пільги чи стимули для підприємців, що знижує мотивацію до ведення офіційної діяльності та уповільнює відновлення економіки в таких регіонах;

фрагментарний характер податкових змін – реформування податкової системи відбувається несистемно, а саме через точкові правки, що не враховують цілісність податкового механізму, а відсутність стратегічного бачення призводить до конфліктів із чинним законодавством і уповільнює адаптацію системи до надзвичайних обставин, таких як війна;

невідповідність європейським стандартам – процес гармонізації податкового законодавства з європейськими нормами є непослідовним і поверховим, що створює ситуацію, коли українська податкова система не відповідає ні вітчизняним умовам, ні вимогам євроінтеграції, що формує правову та інституційну невизначеність;

корупція як системна загроза фіскальній ефективності – поширення корупційних практик у податкових органах створює додаткове фінансове навантаження на бізнес, спотворює конкуренцію та підриває довіру до державних інституцій, у результаті підприємці змушені витрачати ресурси на «вирішення питань», а не на розвиток, що гальмує інноваційність та інвестиційну привабливість економіки.

Перелічені основні проблеми потребують комплексного вирішення та глибокого перегляду підходів до формування податкової політики з урахуванням викликів воєнного часу, економічної безпеки та потреб бізнес-середовища. Цей список не є повним, але усі ніші проблеми походять саме від перелічених, тому без їх комплексного розв'язання реформування існуючої податкової системи неможливе.

Враховуючи зазначені проблеми, можна зробити висновок, що податкова система України потребує не лише окремих коригувань, а комплексного підходу до її реформування. Ефективна податкова система повинна забезпечувати баланс між фіскальною функцією та стимулюванням економічної активності. Для цього необхідно створити сприятливі умови для ведення бізнесу, знизити надмірний податковий тиск, забезпечити прозорість податкового адміністрування та мінімізувати ризики ухилення від оподаткування.

З огляду на виявлені проблеми в роботі податкової системи України в умовах воєнного стану пропонується низка стратегічних заходів для її оптимізації, які мають забезпечити баланс між фіскальними потребами бюджету та стимулюванням економічної активності й складають єдину цілісну програму реформування податкової політики в умовах воєнного стану.

Зниження надмірного податкового навантаження. Необхідно переглянути структуру ставок податків із метою розвантаження підприємств, особливо у пріоритетних для воєнного часу галузях (захист, енергоне-залежність, відновлення інфраструктури). Цілеспрямоване застосування податкових пільг, розстрочок і тимчасових звільнень від сплати податків сприятиме підтримці бізнесу та зменшенню тінізації економіки. Наприклад, запровадження прогресивної шкали ставок та спеціальних пільг для малого й середнього бізнесу під час воєнного стану дозволить зберегти робочі місця.

Впровадження податку на виведений капітал (ПнВК) замість податку на прибуток. Одним з важливих кроків оптимізації податкової політики в умовах воєнного стану може стати заміна класичного податку на прибуток податком на виведений капітал (ПнВК). Такий підхід сприятиме стимулюванню інвестицій, зниженню податкового навантаження на бізнес та зменшенню тіньової економіки. Замість обкладення всього прибутку, як у класичному податку на прибуток, оподатковуються лише виведені кошти, що мотивує суб'єктів господарювання реінвестувати отримані доходи в розвиток, модернізацію та підтримку робочих місць, що позитивно впливає на економічну стабільність.

В умовах воєнного стану важливо на законодавчому рівні встановити послідовність реформ. Одноразові підвищення ставок або часті зміни порядку оподаткування створюють певні незручності для платників податків. Доцільно розробити чітку дорожню карту податкових змін із визначенням етапів та строків її реалізації, а також проводити широкі консультації з бізнесом і громадськістю, що дозволять врахувати різні інтереси й забезпечити передбачуваність податкової політики.

Також стратегічний аспект є податкове адміністрування, яке має стати більш прозорим та ефективним, аби підвищити довіру платників. Необхідно суттєво розширити цифровізацію процесів та максимально обмежити ручне втручання. За рахунок цього державі вдасться вирішити головну проблему податкової системи – корупційну складову. Важливо також посилити відповідальність за корупцію у фіскальних органах і впровадити незалежний громадський контроль за діяльністю податківців.

Потрібно вдосконалити механізми виявлення та протидії ухиленню від оподаткування без надмірного тиску на легальний бізнес, що досягається шляхом

посилення зусиль щодо виявлення великих схем ухилення (злагоджена робота податкових і правоохоронних органів) та запровадження прозорих механізмів реєстрації й легалізації бізнесу замість репресивних заходів.

Загалом реалізація вищезазначених заходів сприятиме формуванню збалансованої та стійкої податкової системи, яка забезпечить необхідні бюджетні надходження без надмірного гальмування економіки. Але потрібно чітко розуміти, що поновлення довіри та ефективності податкової системи неможливе при фрагментарних змінах. Слід розробити цілісну реформу податкового законодавства з урахуванням євроінтеграційних стандартів і сучасних викликів, що передбачає ревізію нормативної бази з метою усунення конфліктних норм, уніфікацію податкових процедур та спрощення системи подання звітності й адміністрування. Зміни мають впроваджуватися поступово, щоб бізнес встиг адаптуватися. Кожна нова норма повинна супроводжуватися аналізом її впливу на економіку та публічною звітністю щодо очікуваних результатів.

Висновки. У ході дослідження було встановлено, що податкова система України в умовах воєнного стану зазнала значних викликів, які зумовлені економічною нестабільністю, руйнуванням економічних зв'язків, тінізацією бізнесу та міграційними процесами. Виявлено, що податки залишаються основним джерелом бюджетних надходжень, однак їх ефективне збирання та розподіл значно ускладнюється, що створює супереччисті між зростаючими фінансовими потребами держави та обмеженими можливостями податкової

системи забезпечити їх покриття без шкоди для економічної стабільності. Аналіз податкової системи показав, що в умовах воєнного стану виникають специфічні проблеми, які потребують особливої уваги та комплексного вирішення. Серед основних недоліків виділено надмірне податкове навантаження на бізнес, нестабільність податкового законодавства, високий рівень корупції в податкових органах, відсутність стимулів для економічної активності та фрагментарний підхід до реформування. Також виявлено невідповідність податкового законодавства європейським стандартам, що створює ризики для подальшої економічної інтеграції України.

З метою підвищення ефективності податкової політики запропоновано низку стратегічних заходів. Одним із ключових рішень є впровадження податку на виведений капітал замість класичного податку на прибуток, що дозволить стимулювати інвестиційну активність, зменшити тінізацію бізнесу та підтримати економічне зростання. Крім того, доцільним є зниження податкового навантаження на підприємства, що працюють у пріоритетних для воєнного часу галузях, а також забезпечення передбачуваності та стабільності податкової політики.

Реалізація запропонованих заходів дозволить створити збалансовану та стійку податкову систему, яка забезпечить стабільне наповнення бюджету та стимулюватиме економічну активність навіть в умовах воєнного стану. Така стратегія дозволить зберегти фінансову стабільність країни та забезпечити базові потреби держави без надмірного тиску на економічних агентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник В. М. Напрями трансформації податкової системи України під час війни // Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди [електронний документ] : монографія / за ред. А. І. Крисоватого. 2024. С. 740–755.
2. Мельник В. М., Руденко В. В., Євтушенко Н. М. Фіскальні ефекти митної політики України в умовах інтеграційних процесів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Т. 1. № 20. С. 280–292.
3. Галабурда А. С., Шевченко С. О. Податкова політика в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2022. Вип. 54. С. 123–130.
4. Чугунов І., Макогон В. Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. *Scientia Fructuosa*. 2023. № 4. С. 19–31.
5. Ісаєва Н. К. Оподаткування в Україні в умовах воєнного стану: організаційно-правові питання. *Правова держава*. 2024. Вип. 35. С. 490–498.
6. Головай Н., Бей С. Гармонізація податкової політики України в умовах євроінтеграції: виклики, можливості та перспективи. *Empirio* 1, № 2, 2024. С. 76–83. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-83>
7. Євтушевська О., Лагодієнко Н., Іванченкова Л. Податкова політика як складова державного податкового менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 4. С. 32–37.
8. Головай Н. Податкова політика та особливості її реалізації в умовах воєнного часу. *Економічні горизонти*. 2023. № 3 (25). С. 16–22. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286572](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286572)
9. Іваненко В., Лайчук С., Хоменко Г. Податкова політика суб'єктів малого бізнесу під час воєнного стану. *Економіка. Управління. Інновації*. 2023. No 1 (32). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/37674/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
10. Кривонос Д. Податкова політика у системі державного регулювання економічного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3212/3135>.
11. Шаповал О. Податкова політика в системі фінансових важелів державного регулювання бюджетних відносин. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 64–67.
12. Масленніков Є.І., Гусєв А. О. Людський капітал країни та вплив на його розвиток державної податкової політики. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Том 19. Вип. 2 (45). 2020. С. 70–86. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2\(45\).201422](https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2(45).201422)
13. Масленніков Є.І., Гусєв А. О. Податок на додану вартість в Україні: поточний стан та шляхи реформування. *Східна Європа: економіка, бізнес та шляхи реформування*. 2021. № 5 (32). С. 35–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-5>
14. Масленніков Є.І., Гусєв А. О. Оптимізація податкових платежів та її вплив на рівень доходів державного бюджету. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 5/2. С. 32–35.
15. Державна податкова служба України. URL: <https://www.tax.gov.ua>
16. Габор В. Податкова політика України під час воєнного стану: загрози та перспективи збільшення податкових надходжень. *Економічний аналіз*. Том 34. № 4, 2024. С. 608–628. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.608>

17. Національна стратегія доходів до 2030 року. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

18. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

REFERENCES

1. Melnyk V. M. (2024). Napriamy transformatsii podatkovoi systemy Ukrainy pid chas viiny // *Moderni finansy: hlobalni vyklyky i suchasni trendy* [elektronnyi dokument] : monohrafiia / za red. A. I. Krysovatoho. S. 740–755.
2. Melnyk V. M., Rudenko V. V., Yevtushenko N. M. (2024). Fiskalni efekty mytnoi polityky Ukrainy v umovakh intehtatsiinykh protsesiv. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. T. 1. № 20. S. 280–292.
3. Halaburda A. S., Shevchenko S. O. (2022). Podatkova polityka v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomichniy visnyk universytetu*. Vyp. 54. S. 123–130.
4. Chuhunov I., Makohon V. (2023). Biudzhethno-podatkova polityka v umovakh nevyznachenosti. *Scientia Fructuosa*. № 4. S. 19–31.
5. Isaieva N. K. (2024). Opodatkovannia v Ukraini v umovakh voiennoho stanu: orhanizatsiino-pravovi pytannia. *Pravova derzhava*. Vyp. 35. S. 490–498.
6. Holovai N., Bei S. (2024). Harmonizatsiia podatkovoi polityky Ukrainy v umovakh yevrointehtatsii: vyklyky, mozhlyvosti ta perspektyvy. *Empirio* 1, № 2, S. 76–83. DOI: <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-83>
7. Ievtushevska O., Lahodiienko N., Ivanchenkova L. (2022). Podatkova polityka yak skladova derzhavnoho podatkovoho menedzhmentu. *Investysii: praktyka ta dosvid*. № 4. S. 32–37.
8. Holovai N. (2023). Podatkova polityka ta osoblyvosti yii realizatsii v umovakh voiennoho chasu. *Ekonomichni horyzonty*. № 3 (25). S. 16–22. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286572](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286572)
9. Ivanenko V., Laichuk S., Khomenko H. (2023). Podatkova polityka subiektiv maloho biznesu pid chas voiennoho stanu. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*. No 1 (32). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/37674/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
10. Kryvonos D. Podatkova polityka u systemi derzhavnoho rehuliuвання ekonomichnoho rozvytku. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vyp. 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3212/3135>.
11. Shapoval O. (2023). Podatkova polityka v systemi finansovykh vazheliv derzhavnoho rehuliuвання biudzhethnykh vidnosyn. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*. № 7. S. 64–67.
12. Maslennikov Ye.I., Husiev A.O. (2020). Liudskyi kapital krainy ta vplyv na yoho rozvytok derzhavnoi podatkovoi polityky. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. 2020. Tom 19. Vyp. 2 (45). S. 70–86. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2\(45\).201422](https://doi.org/10.18524/2413-9998/2020.2(45).201422)
13. Maslennikov Ye.I., Husiev A.O. (2021). Podatok na dodanu vartist v Ukraini: potochnyi stan ta shliakhy reformuvannia. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta shliakhy reformuvannia*. № 5 (32). S. 35–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-5>
14. Maslennikov Ye.I., Husiev A.O. (2019). Optymizatsiia podatkovykh platezhiv ta yii vplyv na riven dokhodiv derzhavnoho biudzhetu. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. № 5/2. S. 32–35.
15. Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. URL: <https://www.tax.gov.ua>
16. Habor V. (2024). Podatkova polityka Ukrainy pid chas voiennoho stanu: zahrozy ta perspektyvy zbilshennia podatkovykh nadkhodzen. *Ekonomichniy analiz*. Tom 34. № 4, S. 608–628. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.608>
17. Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
18. Podatkovi kodeksi Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. Data onovlennia: 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>